

Trenta anys de c

Josep Santesmases i Ollé, President de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i Vicepresident segon de l'Institut Ramon Muntaner

El Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar va néixer en el període de la transició, un temps mogut, de novetats, d'una certa eufòria col·lectiva, entre l'enyor del passat i el temor pel futur, entre la il·lusió dels canvis que es produïen i un debat on semblava que totes les utopies eren possibles. Va ser aquest un temps d'una gran eclosió de centres d'estudis. Un temps on les il·lusions per la cultura, per la valorització del patrimoni i del territori van trobar una fórmula de realització en els centres d'estudis. El model que es va anar implantant en aquella època té més a veure amb els centres creats, amb molts condicionants, a partir de la segona meitat dels anys quaranta, que amb un model de l'època republicana. Ens pot semblar estrany que no tinguem, en aquest sentit, uns referents entre el 1931 i el 1936 que haguessin servit com a experiència pels centres creats posteriorment. En aquesta configuració de postguerra i de la transició, però, hi era present una herència de llarg recorregut iniciada al segle XIX amb l'excursionisme científic, amb els ateneus i centres

de lectura, amb les societats arqueològiques i s'hi deuria afegir l'impuls de les Assamblees Intercomarcals d'Estudiosos, celebrades des de l'any 1950.

El cert és que els centres d'estudis nascuts en l'època de la transició no van ser foc d'encenalls, sinó que la

“hi ha una necessitat real de dotar el món local i comarcal d'estructures que es preocupin pels seus valors patrimonials, pel coneixement del seu territori, per tenir una finestra oberta al món de les idees i de la cultura”

continuitat i l'increment de les seves activitats ha estat la norma, i la creació de

centres nous d'aleshores ençà ha estat la consuetud fins ara mateix. El model ha funcionat per moltes raons: perquè hi ha una necessitat real de dotar el món local i comarcal d'estructures que es preocupin pels seus valors patrimonials, pel coneixement del seu territori, per tenir una finestra oberta al món de les idees i de la cultura, per haver estat un moviment sorgit de baix a dalt, en funció de les necessitats, de les inquietuds, de les apetències i els coneixements. No hi ha hagut unes normes externes per estructurar-se. El que hi ha hagut són vasos comunicants amb realitats paregudes i adaptació de les experiències dels altres considerades convenientes i oportunes. Tot el moviment de coordinació i de suport vingut després amb la creació de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana l'any 1992 –el CERAP és membre fundador– i la constitució de l'Institut Ramon Muntaner l'any 2003 ha estat possible per l'existència d'un gran nombre de centres que generen una xifra ingent d'activitat, de dinamisme i de producció més considerable que altres

amí dret

coses més reconegudes si més no mediàticament.

En llegir el *quadern* dedicat a reflectir trenta anys d'existència, vaig pensar com i de quina manera el temps determina les coses més locals. O més ben dit com el temps s'incardina amb l'espai local per construir dinàmiques diferents en les particularitats, però molt semblants a les d'altres llocs pels elements i pels condicionats que cada època imposa. El temps és la mesura i el condicionant del fet local. El temps necessita l'espai local per manifestar-se i crear època.

El *quadern* situa la societat riudomenca en el context de l'època de la constitució del grup origen del CERAP. A Riudoms a principis dels anys 70 hi ha un ajuntament de provada fidelitat al règim, l'oposició és inexistent, com succeïa a molts llocs, i encara funcionaven recomanacions o sentències consistentes a impedir la implicació política en el present i l'opinió sobre el passat, sobretot de la guerra: «No t'hi emboliquis», «què saps tu del que va passar». Els anys 70 són importants en

la transformació de la societat tradicional, basada en l'agricultura que ocupa molta població, una forma de vida i d'interpretar el món, en l'època final de l'estabilitat del monocultiu avellaner.

La parròquia és també un element clau per entendre l'època, per la seva omnipresència en la vida social del poble, lligada a una visió conservadora. En aquella època a les rectories dels pobles hi ha de tot, des de capellans molt conservadors fins a

Josep Santesmas mentre pronunciava el seu discurs el 22 de novembre al CERAP.
Foto: Maria Eugènia Perea Virgili.

altres molt avançats a partir sobretot dels moviments que generà el Concili Vaticà II. L'any 1974 se celebra encara un viacrucis pels "caídos por Dios i por la patria", tres anys abans de les primeres eleccions a les corts espanyoles, quatre anys abans de la recuperació de la Generalitat. Quins canvis no vam arribar a veure, quines resituacions, tots

“El temps és la mesura i el condicionant del fet local. El temps necessita l’espai local per manifestar-se i crear època.”

plegats, no vam haver de fer! El Casal Riudomenc vinculat a la parròquia és l'únic espai cultural, el que condiciona i facilita la vida cultural i recreativa: el cine, el teatre, la revista L'Om, activitats per la canalla i els joves com l'escoltisme i les colònies de vacances.

Dues són les iniciatives que, segons els autors, van trencar amb el franquisme sociològic: el Grup de Joves de Riudoms i el Centre d'Estudis Riudomencs. L'origen del CERAP es va covant des de la constitució d'un grup que la gent denomina "els de la pedreta" per la seva activitat de recuperació d'eines i objectes antics o les recerques arqueològiques que efectuen. Són pràcticament la mateixa gent que l'any 1974 es constitueixen com a grup de recerques de la Societat Arqueològica de Tarragona, que el 1975 adopten el nom de Junta promotora del Museu Històric Municipal, que el 1976 formen el secretariat local del Congrés de Cultura Catalana i que finalment l'any 1978 funden el Centre d'Estudis.

El llibre aporta més informació

dels protagonistes, del paper de les administracions en relació al centre d'estudis i de la crònica d'un projecte frustrat: el Museu Històric Municipal.

Una de les virtuts d'aquest *quadern* és donar coneixement d'un procés que segurament poca gent pot conservar en la memòria. Aquesta part que radiografia el Riudoms d'aquest període i el procés constitutiu del CERAP és una bona aportació per la història del poble, que ha d'ajudar a entendre en quin context es van organitzar un grup de joves amb l'ànim de treballar per la cultura i la preservació del patrimoni local. Una nova realitat per a una nova època, un trencament amb el passat, un canvi de mentalitat, i la introducció de mirades i conceptes nous envers l'espai viscut, des d'una concepció oberta als canvis que el país experimentava.

La segona part està dedicada a analitzar pròpiament el CERAP, des de la seva fundació. Als centres d'estudis, a mesura que el temps va passant, a mesura que es posen números a les publicacions, ens adonem de la feina que s'ha fet. Sabem que sense la confluència de voluntats i interessos no s'haurien realitzat tot un seguit d'activitats que generen relacions socials, coneixences i contactes, coneixement del territori, debat d'idees, compromís i civisme. El pas del temps manté viu el pòsit de coneixement acumulat a partir de la recerca publicada. Coneixement que és per a la gent del territori, la població, la comarca, i és per situar el territori en un context més general. Amb els anys, ens adonem que molta de la recerca no s'hauria publicat sense l'existència del centre d'estudis. El centre programa, estimula, provoca, facilita la recerca.

Cal remarcar l'estructuració interna del CERAP per l'abundor de seccions tan diverses en la seva finalitat, com a resultat d'un bon encaix en la societat riudomenca i de la pràctica d'una

política de portes obertes. També la diversitat de produccions que s'han concretat: els premis «Rosa dels Vents», els premis de recerca «Arnau de Palomar», el «Fòrum Riudoms» i activitats vinculades amb el món de l'art com ara les trobades d'artistes i estudiosos, la «Roda d'Art», el «cicle d'Art». El capítol dedicat a les publicacions pesa. La dissecció de Lo Floc ens ho fa veure: 185 números fins al 2008, 377 col·laboradors, 65 fotògrafs, 37 il·lustradors. En relació als 26 quaderns de divulgació cultural, cal constatar que representen gairebé un número per any.

L'aportació dels centres d'estudis a un municipi, a una comarca, a un

territori, és gran i beneficia a tota la societat, als que directament participen en les seves activitats o llegeixen la seva producció editorial i als que no. En els centres d'estudis es trenca el joc exclusiu del món de la cultura bastit només amb una relació de creació-consum, escriptor-lector, artista-espectador. S'introdueix el fet participatiu. Hom pot ser al mateix temps, creador, gestor, consumidor, participant, generador d'opinió. El fet de compartir és també important. El soci d'un centre esdevé una persona que suggereix, que participa, que col·labora, que esdevé protagonista, quan per les seves capacitats o apetències se li demana, quan s'ofereix per a projec-

tes concrets. O si més no té l'actitud cívica de donar-hi suport.

La crisi d'ara és sobretot una crisi de valors, que en no tenir-los ha generat un descontrol impulsat per l'avidesa de l'enriquiment fàcil i de la depredació. Apostar per donar valors a la societat és estendre la mirada llarga cap al futur. La vida té sentit, no per la capacitat de consum que haguem pogut generar, sinó per l'enriquiment de la nostra condició humana que haguem pogut assolir. Els centres d'estudis són una plataforma excel·lent per activar un futur en la confluència de patrimoni, coneixement, cultura, relacions socials, civisme i territori. »

Parlar amb propietat

Parlis com parlis, sigui com sigui el teu negoci, el més important és que algú t'escolti. A "la Caixa", més de 25.000 persones t'escolten, t'entenen i treballen a prop teu per a oferir-te la millor solució pel teu negoci.

Parlem?

 "la Caixa"

www.laCaixa.es